

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

(bez) problémová smluvní pokuta?

Vysoká účast a zvučná jména provázely první letošní akademickou diskuzi pořádanou Spolkem českých právníků VŠEHRD na pražské právnické fakultě. Tématem byla smluvní pokuta, a to její aktuální otázky a problémy. Jan Dědič, Petr Čech, Pavel Horák, Jan Petrov a Ivan Barabáš – pětice odborníků se před stovkou přihlížejících pustila do velmi přínosné diskuze. Ve spolupráci se VŠEHRDEM přinášíme souhrn jednotlivých příspěvků.

JUDr. Ing. Pavel Horák, Ph.D. - Smluvní pokuta v aktuální rozhodovací praxi soudů

Soudce Nejvyššího soudu Pavel Horák se zaměřil na čtyři okruhy právně-teoretických otázek, před kterými stojí soudy. Některé z otázek přitom řeší, jiné nechávají stranou. Prvním okruhem je „**Výše smluvní pokuty z pohledu přiměřenosti, možnosti rozporu se zásadami poctivého obchodního styku a dobrých mravů, právní úprava smluvní pokuty v ochraně spotřebitele.**“ Zde je judikatura bohatá, ale není natolik rozsáhlá v otázce rozporu smluvní pokuty a ochrany spotřebitele. Druhým okruhem je „**Vztah smluvní pokuty k dalším institutům uhrazovací a zajišťovací povahy.**“ A to zejména k těm, které mají zajišťovací (uhrazovací) povahu – například úrok z prodlení. I zde Pavel Horák zdůrazňoval případy týkající se vztahů se spotřebitelem. Třetím okruhem otázek je „**Hranice mezi principem autonomie vůle smluvních stran a zákonným omezením institutu smluvní pokuty při jejím sjednání.**“ Pavel Horák připomněl názor Nejvyššího soudu, a to že není možné si dohodnout smluvní pokutu pro případ odstoupení od smlouvy. Odstoupení je totiž výkonem práva a ne porušením povinnosti (na toto téma se ostře ohradili Petr Čech a Jan Dědič, viz níže). Posledním okruhem otázek, před kterými soudy stojí, je „**Možnost přiznávání smluvní pokuty sjednané v závislosti na délce prodlení dlužníka s plněním soudním rozhodnutím a otázky určení soudních poplatků v takových případech.**“ Toto téma patří k těm, které soudy už částečně řešily, a to zejména délku a soudní poplatky.

Z aktuálních otázek vzešlých z rozhodovací praxe soudů, ke kterým se vyjadřoval Nejvyšší soud, připomněl Pavel Horák otázku **neplatnosti ujednání o smluvní pokutě pro nedostatek určitosti nebo srozumitelnosti dle § 37 odst. 1 OZ** a dále **neplatnost ujednání, které svým obsahem nebo účelem obchází zákon dle § 39 OZ** (Rozsudek NS z 10. 1. 2011, sp. zn. 23 Cdo 2572/2010). Další je otázka **ujednání o smluvní pokutě, která je nepřiměřená** (Rozsudek NS z 14. 10. 2009 – sp. zn. 31 Cdo 2707/2007 – jde o jedno z prvních rozhodnutí, které se věnuje vztahu smluvní pokuty a úroku z prodlení). Pátým tématem rozhodovací praxe soudů je **smluvní pokuta vázaná na běh času a možnosti jejího přiznávání soudem** (Rozsudek NS 30. 2. 2011 – sp. zn. 32 Cdo 1432/2010 a Rozsudek NS z 26. 4. 2011, sp. zn. 23 Cdo 4799/2010). Svůj blok soudce Pavel Horák uzavřel popsáním poslední z aktuálních otázek, a to **vztahem smluvní pokuty a dalších institutů soukromého práva ve spotřebitelských smlouvách** (Rozsudek NS 16. 9. 2009 sp. zn. 33 Cdo 4601/2009).

JUDr. Petr Čech, LL.M. - Smluvní pokuta v judikatuře Nejvyššího soudu

Doktor Čech z pražské právnické fakulty na úvod svého příspěvku přiznal, že bude mít „kacířské myšlenky a kritické poznámky“, a to zejména k některým rozhodnutím Nejvyššího soudu. Zároveň zdůraznil, že on i profesor Dědič jsou zastánci toho, že judikaturu je třeba znát, pracovat s ní a respektovat jí. V oblasti smluvní pokuty je masově judikováno, ale jak tvrdí: „I mistr tesař se tu a tam utne.“ S většinou rozhodnutí Nejvyššího soudu problém nemá, přesto se najdou okruhy, k nimž má obrovské výhrady. Jde o tři oblasti:

První je otázka **přípustné strany ujednání o smluvní pokutě**. Občanský zákoník ve svém §534 uvádí, že povinným musí být vždy dlužník zajišťované povinnosti. Petr Čech si klade otázku, zda je tedy **možné, aby pokutu platil někdo jiný? A může ji dlužník zaplatit někomu jinému, než věřiteli?** Za první ČSR bylo obojí přípustné. Nejvyšší soud na tyto otázky dle Petra Čecha nejprve reagoval pozitivně a držel se prvorepublikové tradice, a to rozhodnutím sp. zn. 25 Cdo 186/2000. Několik kupujících si koupilo nemovitost do podílového vlastnictví – každý měl zaplatit část kupní ceny. Kdyby někdo nezaplatil, následovala smluvní pokuta – věřitel se mohl hojit z již zaplacené částky, a to i na kupujícím, který svůj závazek splnil. Nejvyšší soud s tímto postupem souhlasil. Poté došlo k otočení, a jako negativní rozhodnutí Petr Čech vnímá rozhodnutí sp. zn. 33 Cdo 498/2009. Zde jde o realizační smlouvy realitních kancelářů, kdy může propadnout rezervační poplatek. Podle Nejvyššího soudu není možné, aby byl věřitelem zajišťované a zajišťovací pohledávky někdo jiný. Tím, že „smluvní pokutu mohou sjednat pouze dlužník – věřitel hlavního (zajišťovacího) závazku“ podle Petra Čecha popírá Nejvyšší soud svůj předchozí judikát.

Druhou oblastí je otázka, zda lze **sjednat smluvní pokutu jinou veličinou, než z dlužné povinnosti** (sazbou z fakturované a nikoliv dlužné částky) pokud bylo částečně plněno. Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích řekl, že toto sjednání možné není (33 Cdo 1272/2009, 23 Cdo 1462/2008). Doktor Čech je ale přesvědčen, že by to jít mělo.

Třetí oblast se týká rozhodnutí, které Petra Čecha zklamalo, protože odporuje starší judikatuře Nejvyššího soudu. Jde o případ, kdy **smluvní pokuta činí určité procento denně**. Není ale uvedeno, z jaké veličiny je třeba ho vynásobit. Nižší instance se v těchto případech dříve vyslovily pro neurčitost (a tím pádem neplatnost) a Nejvyšší soud jim doposud případy vracel s odkazem na použití interpretačních pravidel (*favor negotii* – v pochybnostech pro platnosti, popř. *contra proferentem* v pochybnostech k tíži toho, kdo si nejasné pravidlo prosadil – pro věřitele je tíživější nižší částka, pro dlužníka vyšší; 32 Cdo 1085/2006, 32 Cdo 2887/2007). Letos v červenci ale v rozhodnutí 33 Cdo 3008/2009 Nejvyšší soud opět otočil a ujednání o smluvní pokutě ve výši „1/4 denně“ bez určení „z čeho“ označil jako neplatné.

Prof. JUDr. Jan Dědič - Odstoupení od smluvní pokuty

Profesor Dědič si dle svých slov (i slov Petra Čecha) pro seminář vybral velmi kontroverzní téma, v jistém ohledu nejpalčivější „problém“. A to vztah odstoupení od smlouvy a smluvní pokuty. Judikatura NS se v této otázce vyvíjela postupně. Počáteční byla dle profesora Dědiče v pořádku, poté se ale stejná judikatura začala aplikovat na skutkově jiné (obrácené) případy, a to se stejným odůvodněním. S Nejvyšším soudem se profesor Dědič neshoduje v otázce, zda má smluvní pokutu zaplatit strana, které zákon dává právo odstoupit od smlouvy (NS to nepřipouští). Jan Dědič připomněl několik rozhodnutí NS týkající se výkladu § 544 OZ.

JUDr. Ing. Ivan Barabáš z advokátní kanceláře Havel, Holásek & Partners zaměřil svůj příspěvek na **smluvní pokutu v kontextu podnikových transakcí**. Popsal, že se tu smluvní pokuta objevuje v mnoha podobách, zejména jako nástroj v akviziční smlouvě. Přesto se používá spíše „sleva z kupní ceny“, než smluvní pokuta. Logiku dle Ivana Barabáše dává smluvní pokuta jako nástroj na odstrašení smluvní strany (aby došlo k realizaci závazku). Hovořil také o akcesoritě smluvní pokuty - musí existovat, dokud existuje smluvní vztah. Pokud zaniknou v jeden okamžik, soudy dovozují neplatnost, což je dle Ivana Barabáše diskutabilní.

Mgr. et Mgr. Jan Petrov, LL.M. z Justiční akademie se věnoval **rekodifikaci** soukromého práva. Uvedl, že „Kde končí komentář, tam začíná problém.“ Musí se tedy rozhodovat narychlo. Například v sousedním Německu existuje 5 komentářů - soudce si může vybrat. Uvedl například i to, že v moderní společnosti nelze zneplatňovat smlouvy pouze z důvodu nepřesného ujednání a nesprávného pojmenování institutů - rozhodující je obsah, a ne označení. Tím, že se nedá odhadnout praxe, by se neměly zavádět paušální důvody neplatnosti.

V následné diskuzi se například Matěj Petrásek vyjádřil, že se NS chová formalisticky. Pavel Horák řekl, že „K posouzení máme skutkový stav, a ten je významný. Soudy nepostupují formalisticky jen proto, že by se jim to zrovna hodilo.“ Pavel Horák také reagoval na výhrady doktora Čecha a profesora Dědiče. Mimo jiné zopakoval názor NS, že nelze stanovit smluvní pokutu k výkonu práva (tzn. odstoupení od smlouvy nemůže být porušením povinnosti).

Další články:

- [Byznys a paragrafy, díl 36.: Doložka o mlčenlivosti](#)
- [Detekce podezřelého obchodu v kontextu hazardních her](#)
- [AI omnibus](#)
- [Když model počítá správně, ale závěr je zavádějící: limity AI při oceňování podniků](#)
- [Vyčlenění rodinných nemovitostí \(i v podobě podílu v bytovém družstvu\) do svěřenského fondu](#)
- [Sport versus EU - aktuální sportovní kauzy rozhodované Soudním dvorem EU](#)
- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamena bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)